

ἀντιλήψει τοῦ κόσμου, διὰ τῆς ἀποβολῆς τῆς ἐννοίας τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ φαινομένου τῆς ἐνεργείας, ὡς κυριάρχου μορφῆς, δι' ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ πραγματικοῦ, ἐξαφρανίζεται ἡ ἐννοία τοῦ παραλληλισμοῦ, ὑποχωροῦσα πρὸ τῆς αἰτιώδους σχέσεως τῆς διατυπωμένης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μεταμορφώσεως ὑπὸ ὠρισμένους ὅρους τῶν διαφόρων φαινομένων τῆς ἐνεργείας πρὸς ἄλληλα.

Ἀντιλαμβανόμενοι ὅθεν καὶ τῶν ψυχικῶν φαινομένων ἐν αὐτῇ τῇ αἰτιώδει σειρᾷ τῆς παραγωγῆς ἐκ μεταμορφώσεως ὅλων τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου, θὰ παραδεχθῶμεν ἀπαραιτήτως τὴν ὑπαρξίν ἀπωτάτου μῆπω ἀναλυομένου βασικοῦ φαινομένου, ἐκ τῆς ποικίλης ἀναλογίας ἐν τῇ χρήσει τοῦ ὁποίου διαμορφοῦνται οἱ διάφοροι συνδυασμοί, ὧν πάλιν ἡ συνδεδιασμένη ἐνέργεια θὰ μᾶς δίδῃ τὴν ἐννοίαν τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων τύπων τῶν φαινομένων. Οὕτω λοιπὸν τόσον τὰ δυναμικὰ φαινόμενα, ἅτινα ὡς ἡ ὕλη ἐξελαμβάνοντο ὅσον καὶ σύμπασα ἢ ἐκ τῆς συνδεδιασμένης ἐνεργείας τούτων παραγομένη σειρά τῶν διαφόρων φαινομένων, θὰ προέρχονται ἐκ τῆς ποικίλης χρήσεως ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ μῆπω περαιτέρω ἀναλυομένου δυναμικοῦ φαινομένου, ὅπερ, ὡς θὰ ἔλεγον ἐν τῇ Χημείᾳ, εἶναι τὸ ἀληθὲς στοιχεῖον τῆς ὕλης.

Λαμβάνοντες δὲ ὡς παράδειγμα τῆς πολλαπλῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς φύσεως, τῆς ἐκδηλουμένης οὕτω λόγῳ τῆς ποικιλίας τῶν φαινομένων πρὸς ἃ δυνάμεθα νὰ προσβλέπωμεν, ἡμᾶς αὐτούς, βλέπομεν τὴν ἐκδήλωσιν τόσον τὴν πληθώραν φαινομένων ἐνεργείας περιλαμβάνουσαν ὀργανικὴν ἐνότητα, ὅσον καὶ τὴν ψυχικὴν τοιαύτην· χωρὶς νὰ μᾶς ὑπεκφεύγῃ καὶ ἡ ἐνότης ἐκείνη ἣν ἔχομεν πρὸς τὴν καθόλου φύσιν, ἐξ ἧς ἐξεπορεύθημεν, ζῶμεν διατηρούμενοι ἀναλώμασιν αὐτῆς καὶ εἰς ἣν θὰ ἐπανέλθωμεν, ὅταν ὠρισμένοι ὅροι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ὑπαρξίν μας ὡς συνδεδυασμένης ἐνεργείας θὰ παύσωσιν ὑφιστάμενοι.

II

Ἡ διάκρισις, ἣτις γίνεται ἐν τῇ γνώσει διὰ μέσου τῶν ὅρων τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς γνώσεως, δὲν στηρίζεται οὔτε

ἐπὶ τῆς χρήσεως ἰδιαιτέρων τινῶν διανοητικῶν ἐν αὐταῖς δυνάμεων ἀφοῦ ἡ νοητικὴ ἡμῶν ἐνέργεια εἶναι μία καὶ ἐνιαία τὴν δρασιν οὔτε ἐπὶ ῥιζικῆς τινος διακρίσεως ἀφορώσης τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἐφ' ὅσον τὴν μίαν ἐμπειρίαν ἡμῶν ἀμφότεραι διεργάζονται. Οὕτω ὅθεν ἡ ἐναπολειπομένη διάκρισις ἀφορᾷ μόνον τὴν διαφορὰν τῶν ἀπόψεων, ἀφ' ὧν διεργαζόμεθα δι' ἐκάστης αὐτῶν τὴν ἐμπειρίαν ἡμῶν· ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶναι ὅτι ἐν μονομερεῖ τινι περιπτώσει δυνάμεθα νὰ μεταπηδῶμεν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν τῶν τεχνητῶν τούτων τῆς γνώσεως διακρίσεων.

Διὰ τοῦ ὅρου τῆς ἐμπειρικῆς γνώσεως νοοῦμεν τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην βαθμίδα αὐτῆς, καθ' ἣν δὲν ἐγένετο εἰσέτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς αὐταπάτης ἐκείνης καθ' ἣν πιστεύοντες ὅτι τὰ ἀντικείμενα ἔχουσιν ὡς ἡμεῖς ἀπ' εὐθείας λαμβάνομεν συνείδησιν τούτων, ἀποδίδομεν εἰς προϊόντα τῆς νοήσεως, ὅπως εἶναι αἱ παράστασις, ὑπόστασις ἀντικειμενικῆν. Περιλαμβάνονται δὲ ἐν αὐτῇ τόσον αἱ αὐτοτελεῖς ἔννοιαι, αἵτινες ἀφορῶσι τὸ αὐτοτελὲς ἀντικείμενον, προσδίδουσαι οὕτω εἰς ἡμᾶς μίαν μονομερῆ ἐμπειρικὴν γνῶσιν, ὅπως καὶ αἱ γενικαὶ ἐμπειρικαὶ ἔννοιαι, ὅπως εἶναι ἡ τοῦ ζώου ἢ τοῦ φυτοῦ ἢ τοῦ χρώματος ἢ τοῦ βαδίζειν κτλ. καὶ αἱ ὅποια σχετίζονται ἀμέσως πρὸς αὐτοτελεῖ ἀντικείμενα τῶν παραστάσεων καὶ οὐχὶ πρὸς τι περιεχόμενον, ὅπερ δύναται νὰ νοηθῇ ἀνεξαρτήτως τούτων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν γνῶσιν ἡ ἐπιστημονικὴ δὲν περιορίζεται ἐν τῇ σφαίρα τῶν κοινῶν παραστατικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ μεταχειρίζεται βοηθητικὰ μέσα καθὼς καὶ τὰς μεθόδους τῆς ἀφηρημένης τῶν ἐννοιῶν διαμορφώσεως, ἵνα ἐπιφέρῃ τὰς διορθώσεις καὶ συμπληρώσεις, αἵτινες ἀφορῶσι τὸ τε περιεχόμενον καὶ τὴν ἀλληλουχίαν τῶν παραστάσεων. Συντελεῖται δὲ ἡ ἐνέργεια αὕτη διὰ μεθοδικῆς ἀναλύσεως τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας καθὼς καὶ προσφυγῆς, ἐν ἀνάγκῃ, εἰς τὰ ἰδιαίτερα βοηθητικὰ μέσα τῶν ὑποθέσεων.

Ἐν ταῖς φυσικαῖς Ἐπιστήμαις ἅμα γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ἡ πλάνη τῆς ποιοτικῆς γνώσεως καὶ ἐγένετο ἀντιληπτὸν ὅτι εἴμεθα μόνον θεαταὶ ἐν τῇ εὐρείᾳ τῆς λέξεως σημασία, κατέφυγον διὰ τῆς κατεργασίας τῶν παραστάσεων εἰς τὰς ἀφηρημένας μορφάς, ἐν τῇ ἐν-

νοία ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοῦ νὰ γνωρίσωμεν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον, ἀλλὰ μόνον τὴν μορφήν αὐτοῦ· οὕτως ὥστε ἡ μορφή αὕτη, ἣν προσκτώμεθα ὡς ἐκ τῶν στοιχείων, ἅτινα παρέχει αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον, ὡς ἐκ τῆς συνυπάρξεώς του μὲ τὴν παράστασιν, εἰς τὸν κόσμον τῆς συνειδήσεως, νὰ μᾶς δίδῃ τὴν κατανόησιν καὶ οὐχὶ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ περιβάλλοντος. Οὕτω λοιπὸν ἀποκαθίσταται ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἀντιλήψει τῆς ἀφετηρίας τῶν διαφορῶν κλάδων τῆς ἐπιστήμης, διὰ τῆς ἐννοίας ὅτι πάντες οἱ κλάδοι οὗτοι διεργάζονται ὑλικὸν ψυχικῆς προελεύσεως καὶ ὅτι ἡ διαίρεσις αὐτῶν ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἕκαστος τούτων διὰ τῆς διεργασίας του ἐπιδιώκει· καὶ π.χ. τόσον αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ὅσον καὶ ἡ Ψυχολογία ἐπεξεργάζονται τὸ παραστατικὸν μας περιεχόμενον, ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν προβαίνουν εἰς τὴν διεργασίαν τῶν παραστάσεων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ εὕρωσι τὴν εἰς τὸν ἀντικειμενικὸν κόσμον ἀρμόζουσαν πρὸς κατανόησιν μορφήν, ἐνῶ ἐν τῇ Ψυχολογίᾳ ἀντιθέτως, ἐπειδὴ αὕτη δὲν προσβλέπει εἰς τὰς παραστάσεις ὡς εἰς μορφὰς ἄλλου ὄντος, ἀλλὰ τουναντίον ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶναι ἡ κατοχὴ τοῦ ψυχικοῦ περιεχομένου, ὡς ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦτο ἔχει, προβαίνουν εἰς τὴν ἀφηρημένην ἀνάλυσιν αὐτοῦ μόνον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ νὰ γνωρίσωμεν τὸν τρόπον, δι' οὗ ἐπιτελεῖ τὴν σύνθεσιν ταύτην τὸ νοητικὸν κέντρον, διατάσσων τὰ ἐκ τῆς ἀναλύσεως κτώμενα κατώτερα στοιχεῖα τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἥτοι τὰ αἰσθήματα ἡμῶν.

Ἡ φιλοσοφικὴ γνῶσις ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῶν συνολικῶν τοῦ κόσμου ἀπόψεων· αἱ συνολικαὶ ἀπόψεις ἐν παντὶ θέματι ὑφίστανται διακρινόμενα τῶν καθέκαστα τοιούτων. Ἡ σχέσις ὅθεν τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔγκειται ἐν τῇ σχέσει τῇ συνδεούσῃ τὴν ἐννοιαν τοῦ συνολικοῦ πρὸς τὴν ἐννοιαν τοῦ μερικοῦ, καθὼς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐδράζεται διαμορφουμένη ἐπὶ ὑποθέσεων, ἅς κατ' ἀνάγκην ἐκ τῆς φιλοσοφίας πορίζεται. Νομίζω ὅθεν ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Βουντ διδόμενος εἰς τὴν φιλοσοφικὴν γνῶσιν ὀρισμὸς ὅταν λέγει «Φιλοσοφικὴν γνῶσιν καλοῦμεν τὴν προσπάθειαν ἐκείνην τῆς νοήσεως, ἣτις ἀποσκοπεῖ τὴν εἰς ἓν ὅλον σύνδεσιν πάντων τῶν διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως ἐπιτευχθέντων συνειρημῶν, ἥτοι τὴν ἐκ τῶν ἐμπειρικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν γνώσεων

διαμόρφωσιν κοσμοθεωρίας δυναμένης νὰ ὑποδείξῃ εἰς ἑκάστην τῶν γνώσεων τούτων τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν. Δέον ὅμως νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων βαθμίδων ὑφισταμένη διαφορά, εἶναι μόνον διαφορά κατ' ἐπίφασιν. Ἡ ἐπιστήμη στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐμπειρικῶν γνώσεων τοῦ πρακτικοῦ βίου, εἰς δὲ τὸν πρακτικὸν βίον τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιστήμης ἀποβαίνουσιν ἀναφαίρετος αὐτῆς κτήσις, ἣν οὗτος χρησιμοποιεῖ πανταχοῦ κατὰ τὴν διαγνωστικὴν τῶν πραγμάτων ἔρευναν. Ἡ φιλοσοφία ἀφ' ἑτέρου βλέπει ἑαυτὴν παροτρυνομένην εἰς τὴν συμπλήρωσιν καὶ ἂν τοῦτο ἤθελεν εἶσθαι ἀναγκαῖον εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν αὐτοτελῶν ἐπιστημονικῶν πεδίων, ἵνα ἀπὸ τῆς γενικῆς τούτων ἀρετηρίας ἐπεκτείνει τὴν ἔρευναν καὶ τὴν μελέτην, περὶ ἣν ἀσχολοῦνται αὐταί. >

Δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ εἶναι ὀρθὰ τὰ λεγόμενα ταῦτα ἐφ' ὅσον ὁ οὕτω σκεπτόμενος, δηλαδή ὁ θεωρῶν τὴν φιλοσοφίαν ὡς συναρμολογοῦσαν ἓν σύστημα ἐκ πάντων τῶν ἐκ τῆς ἐπιστήμης ἐπιτευχθέντων συνειρημῶν, τάσσει λογικῶς τὴν φιλοσοφικὴν γνῶσιν μετὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τοιαύτην, τοῦθ' ὅπερ εἶναι μία ἐξακολούθησις τοῦ μεταφυσικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι. Μεταφυσικὸν δὲ τροπὸν τοῦ σκέπτεσθαι ἐννοοῦμεν πᾶσαν ἀπόπειραν τείνουσαν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν συνολικῶν τοῦ κόσμου ἀπόψεων, ἐφ' ὅσον αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς λογικῆς σειρᾶς τῶν θεμάτων τῆς γνώσεως, ὅπως αὕτη ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλεται καὶ ἡτις ἀλλοιώσεις ἐν τῷ προκειμένῳ συμβαίνει διὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Βοῦντ τοῦ ὅτι ἡ φιλοσοφία εὔρηται λογικῶς μετὰ τὴν ἐπιστήμην,

Αἱ συνολικαὶ ἀπόψεις, τόσον εἰς τὸ γενικώτατον τοῦτο ἀπάντων τῶν θεμάτων ὅσον καὶ εἰς οἷονδήποτε θέμα μερικωτέρων ἀπόψεων, εὔρηται διαμορφωμένα οὐχὶ εἰς τὰ ἄκρα ἀλλ' εἰς ἐνδιάμεσόν τινα σταθμὸν τοῦ καθόλου συνειρημοῦ τῶν ἐννοιῶν, αἵτινες ἀπαρτίζουν τὸ ἑκάστοτε θέμα. Οὕτω, ὡς αὐτὸς ὁ Βοῦντ ἀναφέρει ὡς πρὸς τὴν γένεσιν τῶν ἐννοιῶν, κατ' ἀρχὰς μορφοῦνται γενικαὶ ἐννοιαὶ περιορισμένης ἐκτάσεως, αἵτινες μετέπειτα διὰ τῆς συνδέσεως μεγαλυτέρας σειρᾶς ἀντικειμένων μετάγονται ἐπὶ γενικωτέρων ἐννοιῶν, ἵνα μετέπειτα διὰ τῆς προϊούσης λογικῆς διακριτικῆς ἐνεργείας μεταφερθῶσιν ἐπὶ εἰδικωτέρων ἐννοιῶν.

Οὕτω ὑπῆρχον λέξεις πρὸς δήλωσιν τῆς δρυὸς τῆς ὀξύας τῆς πί-
 τυος, πρὶν ἢ μορφωθῆ ἡ λέξις σημαίνουσα τὸ δένδρον ἢ ἐν γένει τὸ
 φυτόν. Ἐπίσης ἡ γλῶσσα διέκρινε δι' ἰδιαιτέρων λέξεων χρώματά
 τινα, οἷον τὸ ἐρυθρόν, τὸ κίτρινον, πρὶν ἢ αὕτη μορφώση λέξιν δη-
 λοῦσαν τὴν γενικὴν τοῦ χρώματος ἔννοιαν. Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὰς
 διαφόρους κατηγορίας τῶν δένδρων καὶ τὰς λεπτοτέρας ἀποχρώσεις,
 τὰ δηλοῦντα ταύτας χαρακτηριστικὰ ὀνόματα ἐμορφώθησαν σχετι-
 κῶς βραδέως. Ἐπίσης βλέπομεν νὰ ἐμφανίζωνται λίαν πρωίμως αἱ
 κατηγορίαι, ὅφ' ἂς κατατάσσονται ὑπὸ τῆς νοήσεως πᾶσαι αἱ γενικαὶ
 ἔννοιαι καὶ αἵτινες εἶναι αἱ ἔννοιαι τοῦ ἀντικειμένου τῆς ιδιότητος καὶ
 τῆς καταστάσεως.

Εἰς τὸ λογικῶς ἀδιατάρακτον τῆς τοιαύτης διατάξεως τῶν θεμά-
 των ἐν παντί, ὀφείλεται καὶ ἡ χρονικὴ προτεραιότης τῆς φιλοσοφίας
 ἀπέναντι τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως. Ἡ χρονικὴ τε καὶ λογικὴ αὕτη
 προτεραιότης τῶν συνολικῶν ἀπόψεων ἐνέχει τὴν σημασίαν τοῦ ὅτι
 οὐ μόνον εἶναι αὗται ἀνεξάρτητοι ἐπέκεινα ἐνὸς ὅριου τῶν περαι-
 τέρω καθέκαστα γνώσεων, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ ὅλως ἀπαραίτητοι δι'
 αὐτὴν ταύτην τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν αὐτῶν. Ἐν τούτῳ δὲ
 ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ ζήτησις ἐν ταῖς θετικαῖς ἐπιστήμασι τῶν ὑποθέ-
 σεων ἐκ τῆς φιλοσοφίας. Βεβαίως αἱ πρόοδοι τῶν καθ' ἕκαστα γνώ-
 σεων ἐν ταῖς ἐπιστήμασι ἔσχον ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῶν συνολικῶν φι-
 λοσοφικῶν ἀπόψεων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ διαταράξη ἐν τῇ ἀν-
 τιλήψει ἡμῶν τὸ βᾶσιμον λογικῶς τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τῶν θεμά-
 των τῆς γνώσεως, ἐφ' ὅσον τὸ γεγονός τοῦτο ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν
 τῆς ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως τοῦ συνόλου ἐπὶ τῶν καθέκαστα καὶ
 τῶν καθέκαστα ἐπὶ τοῦ συνόλου· ἐν τῇ ἱστορίᾳ δὲ αὐτῇ δὲν πρέ-
 πει νὰ παρορῶμεν ὅτι ἡ ὀριστικὴ καὶ τελικὴ ἐνέργεια τῆς ἐπιδρά-
 σεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη εἰμὴ ἢ τοῦ συνόλου πρὸς τὰ καθέ-
 καστα. Ἄλλως τε δύο μόνον εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ στάδια τὰ
 ὅποια διῆλθεν ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις καὶ ταῦτα εἶναι ἀφ' ἐνὸς ἡ
 παλαιὰ ποιοτικὴ αὐτῆς περίοδος ἧς ἡ φιλοσοφικὴ διεργασία ἀπε-
 κλήθη μεταφυσικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ταύτην ἄρδην ἀνατρέψασα πε-
 ρίοδος, ἣτις ἐπιδιώκει τὴν κατανόησιν μόνον τῶν ἀντικειμένων διὰ
 μέσου τῶν ἀφηρημένων αὐτῶν μορφῶν, ἂς προσκώμεθα ὡς ἡ θεω-

ρία τῆς γνώσεως μᾶς ὑποδεικνύη. Τρίτον τι δὲν χωρεῖ καὶ πᾶσα πρὸς τοῦτο ἀπόπειρα θὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς μεταφυσικῆς.

Ἡ διαρκὴς ἀξίωσις τῶν μεταφυσικῶν ὅπως ἡ φιλοσοφία δεσπάζει τῆς ἐπιστήμης ἢ ἐξαχθεῖσα ἐν τῷ Ἐγέλῳ εἰς τὰ ὅρια τῆς παραδοξολογίας, ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἐθεώρει τὴν φιλοσοφίαν ὡς ἐν αὐταπόδεικτον σύστημα ἐννοιῶν, ὅπερ δὲν ὄφειλε νὰ διαπλάσσηται ἐκ τῆς διεργασίας τῆς ἐμπειρίας πρὸς ἀπόκτησιν τῶν συνολικῶν τῆς ἀπόψεων, ἀλλ' ὅτι ἀντιθέτως ὁ ἐμπειρικὸς κόσμος ἔδει νὰ παράγῃται ἐκ τούτου, ἢ ἀξίωσις λέγω αὕτη δὲν ἦτο εἰμὴ ἢ παραμόρφωσις τῆς ὀρθῆς ἀξιώσεως, καθ' ἣν ἢ ἐννοία τοῦ συνόλου ἢ ἐκ τῆς διεργασίας τῆς ἐμπειρίας προερχομένη ἀναποδράστως εἶναι ἀναγκαία διὰ τὴν ὀρθὴν διαμόρφωσιν τῶν καθέκαστα τοιούτων. Τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης, εἰς ἣν περιέρχονται αἱ ἐπιστῆμαι τοῦ νὰ μεταχειρίζονται ὑποθέσεις λαμβανομένας ἐκ τῆς φιλοσοφίας, ὅπως π. χ. εἶναι ἢ τῆς ὕλης τοιαύτη ἦν πάλιν, ὡς εἶπομεν ἤδη, ἢ σύγχρονος φιλοσοφία κατέλυσε διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῆς. Ἐπίσης μόνον διὰ τῆς ἀποδεικνυομένης ἐνότητος τοῦ συνόλου δύνανται νὰ κατανοηθῶσι καὶ αἱ ἐμπειρικαὶ ἀπόψεις τῆς ὀργανικῆς καὶ ψυχικῆς ἡμῶν ἐνότητος.

Τοῦτο μαρτυρεῖ πλήρως περὶ τοῦ ὅτι μία καὶ μόνη εἶναι ἡ γνῶσις ἡμῶν, τεχνητῶς ὅλως διαιρουμένη εἰς τὴν περὶ τὰς συνολικὰς ἀπόψεις, αἵτινες ὄντως ἐξ ἰδίας διεργασίας ὀρισμένων τῆς ἐμπειρίας ἀπόψεων προέρχονται, ἀσχολουμένην φιλοσοφικὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν καθέκαστα πρὸς τὰ γενικώτερα ἀνερχομένην ἐπιστημονικὴν τοιαύτην. Οὐδεμία ὅθεν σύγχυσις ἐπιτρέπεται ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν τῶν ἀπόψεων, ἀφ' ὧν προσβλέπουσιν αἱ δύο αὐταὶ τῆς γνώσεως μορφαὶ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ νομίζωμεν, ὡς οἱ μεταφυσικοὶ ἐκεῖνοι, ὅτι ἢ μία δύναται νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἄλλην.

Ἡ ἀνάπτυξις λοιπῶν τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ἐπέδρασεν, ὡς ἐπὶ τὰ πολλά, ἐπὶ τῆς φιλοσοφικῆς τοιαύτης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς περιστολῆς τῶν αὐθαιρέτων ἐκείνων ἀξιώσεων τῶν τεινουσῶν εἰς τὴν ὑποκατάστασιν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων διὰ τῶν ὑποδείξεων τῆς αὐταποδείκτου φιλοσοφίας.

Ἐκ τούτου ὅμως δὲν θέλομεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας ὑποδεικνύουσα μόνον τὴν κουφότητα ὠρισμένων παρεκτροπῶν τῶν μεταφυσικῶν, ἀλλὰ καὶ ὅτι αἱ καθέκαστα γνώσεις θὰ ἔχωσι πάντως καὶ θετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς προόδου τῆς φιλοσοφικῆς γνώσεως· καθόσον τὰς συνολικὰς ταύτας τῆς φιλοσοφίας ἀπόψεις δὲν κατέχομεν, ὡς ἀπ' εὐθείας δι' ἐμπνεύσεώς τινος, ἀλλὰ διαμορφούμεν ταύτας κατόπιν τῆς διεργασίας ὠρισμένων ἐκ τῶν καθέκαστα γνώσεων· καὶ οὕτω ναὶ μὲν πρὶν τῆς ἐπιστήμης παρήχθη ἡ φιλοσοφία, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι αἱ συνολικαὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ἐκδόσεως τῆς φιλοσοφίας διαμορφώσεως δὲν παρήχθησαν ἐκ τῆς κατεργασίας καθέκαστα γνώσεων. Ἡ γενικωτάτη ἀρχή, ἣτις ἐπέφερε τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ποιοτικοῦ πνεύματος ἐν τῇ γνώσει καὶ ἣτις ἐκφράζεται εἰς τὸ ὅτι σύμπαν τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν εἶναι ἐν ταῦτῳ καὶ προῖον τῆς νοητικῆς λειτουργίας, πάντως ἐκ προσαρμογῆς πρὸς εἰδικὰς ἐκ τῶν καθέκαστα ἀποψέων παρήχθη· ἀπόδειξις δὲ τοῦ ὅτι αἱ γενικώταται τῶν ἐννοιῶν στηρίζονται ἐπὶ τῆς σαφοῦς γνώσεως καὶ τινῶν τῶν λεπτομερῶν ἀποψέων, εἶναι καὶ τὸ γεγονός, καθὸ ἡ ὅλη τοῦ Καντίου θεωρία προσέκρουσε ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ νὰ ἐρμηνεύσῃ δεόντως τὰ τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως κατὰ τὴν παραγωγὴν τοῦ Χώρου καὶ Χρόνου, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας περιῆλθεν εἰς τὸ σφάλμα τοῦ νὰ θεωρήσῃ τὸν κενὸν Χῶρον καὶ τὸν κενὸν Χρόνον ὡς τύπους ἐκ τῶν προτέρων τῆς νοήσεως ἡμῶν.

Ὁ ὅρος τῆς ἐπιστημονικῆς μεταφυσικῆς, οὗ ποιεῖται χρῆσιν ὁ Βούντ, δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπόπειρα ἐπανεμφανίσεως τῆς ἀπὸ πολλοῦ χρεοκοπησάσης μεταφυσικῆς· καὶ θὰ συμβαίη διαρκῶς τὸ πάθημα τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἡ φιλοσοφία τάσσεται λογικῶς μετὰ τὴν ἐπιστήμην, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸν Βούντ. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ποτε ἡ μεταφυσικὴ εἶχε τὴν παράδοξον ἀξίωσιν νὰ ἀπορρέωσι τὰ πάντα τὰ ἐξ αὐτῆς, ὡς καὶ αὐταὶ αἱ ἐπιστῆμαι, οὕτω καὶ σήμερον ἀντιθέτως, λόγῳ τῆς δυσφημίσεως, ἦν αἱ συνεχεῖς παρεκτροπαὶ τῶν μεταφυσικῶν προσέδωσαν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, γίνεται χρῆσις τοῦ κύρους τοῦ ὅρου τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ κλονισθέντος τῆς φιλοσοφίας τοιούτου. Ἀμφότεραι αἱ ἀπόπειραι αὗται προδίδουσι τὴν

σύγχυσιν, ἥτις κρατεῖ κατὰ τὴν διασάφησιν τῶν σχέσεων αὐτῶν αἴτινες κανονίζονται ὡς ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν ἀπόψεων, ἀφ' ὧν προσβλέπουσι τὴν ἐμπειρίαν αἱ δύο αὐταὶ μορφαὶ τῆς μιᾶς καὶ ἐνιαίας γνώσεως ἡμῶν.

Εἶναι ματαῖα ἢ ἐλπίς τοῦ νὰ νομίζωμεν, ὅτι ἡ φιλοσοφία θὰ μᾶς δώσῃ τὴν ὀρθὴν τοῦ συνόλου κατανόησιν, διὰ τῆς διαμορφώσεως συστήματος ἐκ τῆς διεργασίας ὅλων τῶν πορισμάτων τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν· καθόσον αὐταὶ αἱ ἐπιστῆμαι στηρίζουσι τὴν ὀρθὴν διαμόρφωσιν τῶν ἰδίων ἀπόψεων ἐπὶ ὑποθέσεων ἐκ τῆς φιλοσοφίας λαμβανομένων, ὅθεν μία τοιαύτη περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαμορφώσεως τῶν φιλοσοφικῶν ἀπόψεων ἀντίληψις, δὲν παρέχει οὐδὲν ἔδαφος λογικοῦ ἐλέγχου τῶν ὑποθέσεων τούτων, δεδομένου ὄντος, ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς μιᾶς παραπέμπεται εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἄλλης. Ἀπόδειξις δὲ τοῦ ὅτι οὐδὲν γόνιμον ἔδαφος δύναται νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς τοιαύτης τῶν θεμάτων διατάξεως, εἶναι ἡ ἐπανάπτωσις τοῦ Βούντ εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῆς παλαιᾶς μεταφυσικῆς, καθ' ἣς αἱ συνολικαὶ ἀντιλήψεις τοῦ κόσμου διεμορφοῦντο, διὰ μέσου τῶν ὑπερβατικῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας· ἀλλὰ τὸ ψεῦδος τῶν ἐννοιῶν τούτων ἀρκούντως ἀποδεικνύεται ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς γνώσεως.

Αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι μεταχειρίζονται μετ' ἐπιτυχίας διάφορα φανταστικά συστήματα, ὅπως εἶναι οἱ φανταστικοὶ ἀριθμοὶ αἱ (ν) διαστάσεις τοῦ Χώρου κ.τ.λ. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ὁ ὅρος τοῦ φανταστικοῦ σημαίνει μόνον, ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα δὲν ἀφορῶσιν ἀμέσως τὰ ἀντικείμενα τῆς ἐμπειρίας, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἀκεραίους ἀριθμοὺς καὶ τὸν τρισδιάστατον Χῶρον· φανερόν ὅμως εἶναι ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα προῆλθον ἐκ διεργασίας ἐχούσης ὡς ἀφετηρίαν αὐτὰς τὰς μορφὰς τῆς ἐμπειρίας, εἰς ἣς ἐδόθη ὑπερβαίνουσα ἐπέκτασις εἰς ὠρισμένας ἀξίας ποσῶν. Βαίνομεν λοιπὸν ἐκ τοῦ γνωστοῦ καὶ διὰ γνωστῶν μεθόδων εἰς τὰ φανταστικά ταῦτα συστήματα, ἅτινα διὰ τοῦτο ὡς ἐκ τῆς γενικότητος τῆς διαμορφώσεως τῶν ἐννοιῶν δίδουσιν εὐκαιρίαν εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξετάσωμεν τὰς τὸ πραγματικὸν ἀφορῶσας μορφὰς ἀπὸ γενικωτέρας καὶ μᾶλλον ἀφηρημένης ἀπόψεως.

Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὅμως, ὅπου ἐφωράθη ἡ γνῶσις, ὡς ἔχουσα οὐχὶ τὸν παλαιὸν ποιοτικὸν αὐτῆς χαρακτήρα ἀλλὰ ὅτι ὁ μόνος αὐτῆς

σκοπὸς εἶναι ὁ ἰδεατὸς καθορισμὸς τῆς τοῦ κόσμου μορφῆς· δὲν δύναται ἢ χρῆσις τῶν μορφῶν τοῦ Χώρου καὶ Χρόνου νὰ γίνεται μετὸν ἀνεπιφύλακτον τυπικὸν τρόπον τῶν μαθητικῶν ἐπιστημῶν, ἀφοῦ ἢ ἀφηρημένη κατεργασία ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἔχει, τοῦ νὰ προσαρμόσῃ δηλαδὴ τὰς μορφὰς ταύτας πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ πραγματικοῦ, οὔτινος τὴν καθόλου μορφήν ἐπιζητοῦμεν καὶ ὅπου οὐδεμίαν φυσικῶν τῶ λόγῳ ὑπόστασιν ἔχουσιν αὐταί· οὔτω μόνον θὰ συντελεσθῇ ἡ μορφή τοῦ καθόλου κόσμου, ἥτις θὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ παντὸς ἀσχέτου πρὸς τὰ πράγματα παράγοντος, καὶ ὅστις θὰ ὑποβάλλεται αὐθαιρέτως ὑπὸ τῆς ἐν ὁρίσμέναις ἀδυναμίαις λειτουργούσης νοήσεως· πᾶσα ἄλλη, μήπω ἐκ τῆς ἐνεργείας ταύτης, ἀπορρέουσα ὑπόθεσις δὲν δύναται νὰ ἔχη τὸν σχετικὸν τυπικῶς μόνον φανταστικὸν χαρακτῆρα τῶν μαθηματικῶν συστημάτων, ἀλλὰ θὰ εἶναι πραγματικῶς ἀποκύημα τῆς φαντασίας, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ μυθεύματος.

Ὁ Βούντ κατὰ τὸ συνήθως κρατοῦν ἐν αὐτῷ ἰδίωμα ἐκφράζεται καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ κατὰ τρόπον διαφορούμενον. Οὔτω ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς λέγει εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν γενικῶν ὅρων τῶν φυσικῶν ὑπερβατικῶν ἰδεῶν, ὅτι ὀρθότατα ὁ Κάντιος πάσας τὰς ἰδέας ταύτας, δηλαδὴ τὰ μεταφυσικὰ συστήματα, αἵτινες οὐδὲν παρέχουσιν ἐχέγγυον περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῶν, κατέταταξεν εἰς τὸν κόσμον τῶν ὀνείρων· ἀφ' ἑτέρου παρακατιῶν λέγει ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις δὲν θεωρεῖ τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, ὡς ἀναπαράστασιν ἐγκεφαλικῶν παρακρούσεων ὀφείλει νὰ ἀποδώσῃ καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ὑποθέσεις ὠφέλιμόν τινα σημασίαν, ὅπως συμβαίνει μετὰ τὰς μαθηματικὰς φανταστικὰς ἰδέας· ἄλλως τε εἶναι γεγονός, λέγει, ὅτι ἡ πλατωνικὴ ἰδεολογία καὶ τὸ σύστημα τῆς «ἀρμονίας» τοῦ Λεϊβνιτίου ἐξήσκησαν ἐπὶ μακρὸν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Καὶ εἰάν, λέγει, αἱ αὐτοτελεῖς ἐμπειρικαὶ ἐπιστῆμαι ἢ φυσικὴ ἢ χημεία, ἢ ψυχολογία καὶ ἢ ἱστορία, ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ὑποθέσεως, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ στερεῖται ταύτης ἡ φιλοσοφία; Καὶ προσθέτει ὅτι, ἐνῶ εἰς τὰς ἐπιστήμας ταύτας ἡ ὑπόθεσις ἀναφαίνεται ἐν τῇ συναρμολογήσει συνειρμοῦ τινος τῶν γεγονότων τῆς ἐμπειρίας, ἐνεργεῖ αὕτη ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς συνδέσεως τοῦ ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ δεδομένου καὶ τῶν εἰς οὐ-

δειμίαν ἔμπειρίαν προσιτῶν προϋποθέσεων εἰς μίαν ἔλευθέραν ἀντιφάσεων ἐνότητα, συνάδουσαν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νοήσεως.

Οὐδεμία ὅμως παρίσταται ἀνάγκη, ὅπως χαρακτηρίσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, ὡς ἀναπαράστασιν ἐγκεφαλικῶν παρακρούσεων, ἐπειδὴ ἤδη λόγῳ τῆς λογικῆς κατεργασίας τοῦ ἐμπειρικοῦ ἡμῶν περιεχομένου, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ νὰ θεωρῶμεν τὰς συνολικὰς φιλοσοφικὰς τοῦ κόσμου κατανοήσεις, ὡς οὐχὶ προϊόντα εἰκασιῶν καὶ ὑποθέσεων, ἀλλ' ὡς θετικὰς γνώσεις ἐχούσας κῦρος ἀνάλογον πρὸς τὰς τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γίνεται χρῆσις δύο εἰδῶν ὑποθέσεων, τὸ ἓν ἐκ τούτων ἀπορρέει ἐκ τοῦ γεγονότος καθ' ὃ αἱ ἐπιστῆμαι ὡς ἀσχολούμεναι εἰς τὰς καθ' ἕκαστα τοῦ κόσμου ἀπόψεις, θὰ εὕρωσι τὴν ὀρθὴν αὐτῶν κατανόησιν μόνον ἐν τῇ τοῦ συνόλου κατανοήσει· καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνωσιν ἐκ τῆς φιλοσοφίας τὰς γενικὰς βοήθητικὰς ἐκείνας ἐννοίας, ὅπως π. χ. εἶναι ἡ τῆς ὕλης ἐννοία καὶ αἱ ὅποιαι, ἂν καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἔχουσιν εἰκαστικὸν χαρακτήρα, τότε ἡ ὅλη γνώσις ἡμῶν ἀναμφισβητήτως ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἄμμου. Τὸ δεύτερον εἶδος τῶν ὑποθέσεων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀνάγεται εἰς τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, αἵτινες ἐνῶ μᾶς παρουσιάζουσι συγκεκριμένα συμβάντα ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ, ἐν ταῦτῳ δὲν μᾶς παρέχουσι πλήρως τὴν πλοκὴν τῶν συμβάντων αὐτῶν, οὕτως ὥστε ἡ προσαρμοστικὴ ἡμῶν νόησις ἀναγκάζεται νὰ συμπληρώνη ταύτας κατ' ἀναλογίαν, ἤτοι διὰ συνδυασμοῦ τῶν σχετικῶν γνώσεων ἡμῶν, ὅστις θὰ εἶνα σύμφωνος πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας· οὕτω π. χ. ἐν τῇ ἱστορίᾳ βεβαιουῦται ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, ὀλίγα ὅμως στοιχεῖα τῆς λεπτομεροῦς τῶν πολεμίων παρατάξεως παρέχονται· καὶ οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ συμπληροῦσι ταῦτα, τὴν ὅλην παράταξιν εἰκονίζοντες, διὰ μέσου τῆς συσχετίσεως δεδομένων ἱστορικῶν χαρτογραφικῶν κτλ. Ἐπίσης μετὰ τὴν ἐκρηξίν μιᾶς πυριτιδαποθήκης, καθ' ἣν δὲν περιεσώθησαν αὐτόπται μάρτυρες δυνάμεθα κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα παρόμοια συμβάντα νὰ διαμορφοῦμεν ὑποθέσεις ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκρήξεως· αὗται δὲ διὰ μέσου τῆς προόδου τῶν ἐπιστημῶν δύνανται νὰ περιορισθῶσιν εἰς κύκλον ἐννοιῶν, αἵτινες λαμβάνουσι βαθμηδὸν τὴν χροιάν τῆς βεβαιότητος.

Ἡ φιλοσοφία ὅμως οὐδέποτε ἀπὸ βάσεως εἶχεν ὑποθετικὸν χα-

ρακτῆρα, καθόσον αἱ συνολικαὶ τοῦ κόσμου ἀπόψεις, περὶ αἷς αὕτη ἀσχολεῖται, εἶναι καὶ αὗται ἀπόψεις ἐπίσης ἐκ λογικῆς διεργασίας τοῦ ἐμπειρικοῦ δεδομένου προερχόμεναι, ὅπως συμβαίνει καὶ εἰς τὰς καθέκαστα τῆς ἐπιστήμης τοιαύτας. Δυνατὸν ὅθεν νὰ εἶναι ἐσφαλμένοι αἱ συνολικαὶ τῆς φιλοσοφίας ἀπόψεις, ὅταν ἡ λογικὴ αὕτη κατεργασία δὲν εἶναι ἡ πρέπουσα, δὲν δύνανται ὁμως ὡς ἀπ' εὐθείας νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ὑποθετικά. Ἐπειδὴ ὁμως, κατὰ τὰς περιόδους ἐκείνας, καθ' ἃς ἡ λογικὴ κατεργασία δὲν συνετελέσθη πρεπόντως ὅτε ἦσαν ἐσφαλμένοι αἱ φιλοσοφικαὶ τοῦ κόσμου ἀντιλήψεις, αὗται δὲν ἦτο δυνατόν εἰμὴ μέχρι τινὸς μόνον καὶ διὰ τὴν κατανόησιν ὠρισμένων μόνον φαινομένων νὰ μᾶς χρησιμεύωσιν· οὕτω περιήρχοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καταφεύγωσιν εἰς νέας ὑποθετικάς πλέον διαμορφώσεις διὰ τὴν κατανόησιν τῶν μῆπω διὰ τῶν πρώτων κατανοουμένων γεγονότων τῆς ἐμπειρίας. Οὕτω κατὰ τὴν ἀρχέγονον ποιοτικὴν γνῶσιν, ἣτις ἦτο μοιραῖος σταθμὸς ἐν τῇ γνώσει, ἐφ' ὅσον τὸ πρὸς τὰ ἀντικείμενα ἀφορῶν μέρος τῆς συνειδήσεώς μας διαμορφοῦται ὡς συνυπάρχον μὲ τὰ ἀντικείμενα ταῦτα καὶ οὕτω οὐδεμία διάκρισις ἐν τῇ ἀμέσῳ ἐποπτείᾳ εἶναι δυνατὴ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀντικειμένου, αἱ συνολικαὶ ἀπόψεις τοῦ κόσμου δὲν ἦτο δυνατόν εἰμὴ νὰ εἶναι αἱ γνωσταὶ τῆς τότε μεταφυσικῆς φιλοσοφίας τοιαῦται.

Αἱ ὑπερβατικά π.χ. ἰδέαι δὲν ἦσαν ἀπλαῖ ὑποθέσεις ἀλλ' ἔννοιαι ἀπορρέουσαι ἐκ τῆς διεργασίας τῆς ἐμπειρίας, καθόσον ἐφ' ὅσον ὁ Χῶρος ἐθεωρεῖτο ὡς κεκτημένος ἀντικειμενικὴν ὑπαρξιν, ἐπόμενον ἦτο νὰ θεωρῆται καὶ ὡς μηδέποτε τερματιζόμενος καί, συνεπῶς, ὡς ἀποτελῶν συντετελεσμένον ἀπειρον· ἡ ἔννοια αὕτη ὅθεν δὲν ἦτο τότε ὑποθετικὴ καὶ συνεπῶς δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ νομίζωμεν μετὰ τοῦ Βούντ, ὅτι ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἰδεῶν τῶν κειμένων ἐπέκεινα τῆς ἐμπειρίας προσεπάθουν νὰ κατανοήσωσιν αὐτήν, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας, ὡς τότε τὴν ἀντελαμβάνοντο, ἐπέβαλλον τὴν ἀντιφατικὴν ἀπειρότητα ταύτην. Ἐπίσης ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἐκ τῆς διεργασίας τοῦ ἀμέσου ἐποπτικοῦ περιεχομένου, ὅπερ μᾶς δίδει τὴν ἔννοιαν τῶν στερεῶν τῶν πληρούντων τὸν Χῶρον, ἦλθεν εἰς φῶς ἡ τῆς ὕλης ἔννοια· καὶ αὕτη δὲν ἦτο οὐδόλως ὑποθετικὴ, ἐπειδὴ ὁμως ἦτο σφαλερὰ ἄτε προερχομένη ἐκ τῆς διεργασίας παραγόντων οὐς μόνον τὸ

νοητικὸν ἡμῶν κέντρον διαμορφώνει, ἐνῶ ἡμεῖς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διεργασίας αὐτῶν ἐκλαμβάνομεν ὡς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, παραμορφοῦντες οὕτω πλήρως αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς γνώσεώς μας, ἥτις ἐνῶ μόνον τὴν μορφήν τοῦ κόσμου δύναται νὰ ἐπιδιώξη, ἀφοῦ εἴμεθα κατ' ἀρχὴν μόνον θεαταί, ἡμεῖς τῆς ἐπεβάλομεν παρὰ τὰ πράγματα τὴν γνώσιν τῆς ὑποστάσεως τοῦ κόσμου καὶ ὡς τοιαύτην ἐκλαμβάνομεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς διεργασίας τῶν ὑποβολιμαίων παραγόντων τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως ἡμῶν· ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο σφαιρὰ δὲν ἦτο ἡ κατάλληλος ἔννοια διὰ τὴν κατανόησιν ὅλων τῶν φαινομένων τοῦ κόσμου καὶ οὕτω ἠναγκάσθησαν τὰ ψυχικὰ φαινόμενα νὰ τὰ κατανοήσωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀπλῆς ἐκείνης οὐσίας τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ καὶ ταύτης καταλυθείσης, ἐφ' ὅσον παρέμενε ἡ ἔννοια τῆς ὕλης, ἠναγκάζοντο εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἄλλης σκοτεινῆς ἐκείνης ὑποθετικῆς ἔννοιᾶς τοῦ ψυχοφυσικοῦ παραλληλισμοῦ, εἰς ἔνδειξιν τῶν ἐμπειρικῶς ἐπιβαλλομένων ἀμοιβαίων ἐπηρεασμῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν φαινομένων. Τοιαύτης λοιπὸν καταγωγῆς εἶναι ὅλαι ἐκεῖναι αἱ ὑποθέσεις αἱ ἀπαντώμεναι εἰς τὰ διάφορα μεταφυσικὰ συστήματα, προέρχονται δηλαδὴ ἐκ τῆς τάσεως τοῦ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν κατανόησιν ἐμπειρικῶν γεγονότων, ἅτινα ἀρίνει ἀκατανόητα ἢ βασικὴ τοῦ κόσμου ἀντίληψις, λόγω τοῦ ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλισμένη, ὡς προελθοῦσα ἐξ ἀτελοῦς διεργασίας τοῦ ἐμπειρικοῦ δεδομένου, ὅπερ ἐπιφέρει καὶ τὴν παραμόρφωσιν τῆς γνώσεως ἡμῶν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους οὐδεμία σύγκρισις ἐπιτρέπεται μεταξὺ τῶν ὑποθέσεων τούτων τῆς μεταφυσικῆς καὶ τοῦ δευτέρου ἐκείνου εἴδους τῶν ἐπιστημονικῶν ὑποθέσεων, αἵτινες κυρίως ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐφ' ὅσον ἐκεῖναι μὲν εἶναι καθαρὰ μυθεύματα, ὡς ἐκ τῶν ὅρων τῆς γενέσεώς των, ἐνῶ αὐταὶ χαρακτηρίζονται ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ὅτι εἶναι συμφωνότατοι πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας.

Ὅταν ὁμως ἡ διεργασία τοῦ ἐμπειρικοῦ δεδομένου διὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς συνολικῆς τοῦ κόσμου μορφῆς, συντελεσθῇ πλήρως καὶ ὅπως ἡ νοητικὴ ἀρχὴ τοῦ προσαρμόζεσθαι διὰ τῶν παραγομένων πρὸς τὴν φύσιν τῶν ἐκάστοτε δεδομένων κελεύει, τότε, καθὼς ἀπεδείχθη εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, παράγονται ἀντιλήψεις ἀπηλ-

λαγμέναι ἀντιφάσεων καὶ συνεπῶς οὐδεμίαν παρέχουσαι ἀφορμὴν διὰ παραγωγὴν ὑποθέσεων καὶ μεταφυσικῶν μηθευμάτων. Οὐδεὶς βεβαίως λησιμονεῖ ὅτι διὰ μέσου τῶν σφαλμάτων καὶ τῶν ὑποθέσεων ἔχειραγωγῆθη ἡ γνῶσις ἡμῶν, ἥτις ἐπωφελεῖτο προσωρινοῦ τινος ἐξ αὐτῶν κέρδους ἵνα διὰ μέσου τῶν μοιραίως ἀναφαινομένων ἀντιφάσεων προβῆ εἰς ὀριζικωτέρας ἀναθεωρήσεις, αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς γνώσεως ἀφορωσῶν· καὶ λησιμονῶν οὕτω νὰ νομίση τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας ὡς ἀναπαράστασιν τῶν ἐγκεφαλικῶν παρακρούσεων· ἢ ἀνικανότης ὅμως τοῦ νὰ ἐννοήσῃ τις ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ ὀριστικὸς σταθμὸς τῆς γνώσεως ὁ μεταφυσικὸς οὗτος τοῦ σκέπτεσθαι τρόπος, ἂν δὲν εἶναι παράκρουσις, πάντως θὰ εἶναι αὕτη μία ἔλλειψις παντὸς ταλάντου φιλοσοφικοῦ.

Μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τῆς συνολικῆς τοῦ κόσμου ἰδεατῆς μορφῆς συνωδᾶ ταῖς ὑποδείξεις τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς λῆξαν τὸ στάδιον τῆς καθ' αὐτὸ φιλοσοφικῆς γνώσεως· τοῦτο δὲ ἐφ' ὅσον ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς φιλοσοφίας κατατάσσωμεν μόνον τὰς τοῦ ὅλου κόσμου ἀπόψεις, τὰς δὲ λοιπὰς γενικὰς θεωρίας μερικωτέρου περιεχομένου, ὅπως π.χ. τὴν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως τῶν ὀργανισμῶν θὰ κατατάσσωμεν εἰς τὴν ἐπιστήμην. Συμβαίνει δὲ ἢ οὕτω ὀριζομένη φιλοσοφία νὰ εὕρισκῃ ἐν τῇ ἰδεατῇ ταύτῃ μορφῇ τὸ προσῆκόν της τέλος, ἐπειδὴ ἢ προσαρμοστικὴ τὴν λειτουργίαν φωραθεῖσα νόησις ἐξαντλεῖ τὸ πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας προσαρμοστικὸν της ἔργον, διὰ μέσου τῶν δύο μοιραίων τῆς γνώσεως σταθμῶν· δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς τῆς ποιοτικῆς γνώσεως εἰς ἣν ἐκηλλιεργήθη ἡ μεταφυσικὴ φιλοσοφία καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς ἐκ τῆς καταλύσεως τῆς πρώτης ἀναβλησάσης καὶ περὶ τὸν κατανόησιν τῶν πραγμάτων διὰ μέσου τῆς μορφῆς αὐτῶν καὶ οὐχὶ τὴν γνῶσιν, ἀσχολουμένης θεωρίας τῆς γνώσεως· τρίτον τι δὲν χωρεῖ καὶ πᾶσα ἐναντία ἀπόπειρα μᾶς φέρει ἀναποφεύκτως εἰς τὴν καταλυθεῖσαν μεταφυσικὴν.

Οὕτω ἢ ἐπὶ πλέον γνωστικὴ ἡμῶν πρόοδος θὰ ἀναμένεται μόνον ἀπὸ τὰς εἰς τὰς μερικωτέρας τοῦ κόσμου ἀπόψεις ἀσχολουμένας θετικὰς ἐπιστήμας. Αὗται ὅμως θὰ ἔχωσιν ὀριστικὸν τὸ φῶς διὰ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν τῶν μερικωτέρων αὐτῶν θεμάτων ἐκ τοῦ ἰδεατοῦ ἐκείνου καθορισμοῦ τῆς συνολικῆς τοῦ κόσμου μορφῆς, ὅστις συνε-

τελέσθη κατόπιν λογικῆς κατεργασίας τῶν δεδομένων τῆς ἐμπειρίας, πλήρως ἐξαντλούσης τὴν ὅλως ἰδιαιτέραν ἀποψιν ταύτην.

Καταλύεται πλέον ἢ ἔννοια τῆς ὕλης καὶ τροπαιοῦχος ἀναπετάννυται ἢ σημαία τῆς θεωρίας τῆς ἐνεργείας· ἀξίαι γνωστικαὶ ἀπὸ αἰῶνων περιβεβλημέναι τὸ κῦρος τῆς ἀληθείας, αἴφνης ἀποκαλύπτονται, ὡς τὴν πλάνην ὑποθάλλουσαι καὶ προτροπάδην διώκονταί, παρ' ὅλας τὰς ἐν μέρει ὑπηρεσίας των, ἀπὸ τὴν ἀναπάλουσαν τὴν λογικὴν ὁμοφαίαν τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως. Ἐν τῷ ἀνεπιστρέπτῳ δρόμῳ τῆς φυγῆς, σαφῶς διακρίνονται μεταφυσικαὶ βεβαιώσεις καὶ εἰκασίαι, ὑποθέσεις ἐπιστημονικαὶ ἐπ' αὐτῶν στηριζόμεναι καὶ θρησκευτικαὶ προλήψεις, ἐπὶ μακρὸν βεβαιοῦσαι τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου, ὑπὸ ἀνυπάρκτων ἐξωκοσμίων δυνάμεων.

Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἐνσυνείδητον ὄν, φωρᾶται ἐδραζόμενος, μετ' ἀδιασπάστου ἐνότητος, ἐπὶ τῆς ἀσυνειδήτου αὐτενεργείας τοῦ ὅλου ἐνιαίου πραγματικοῦ. Αὐτὸς πλέον διὰ τῆς ἐνσυνειδήτου δράσεώς του, συνεχίζει κατὰ μίαν κατεύθυνσιν, τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου. Ἀποτελεῖ οὕτω τὸν μοναδικὸν μάρτυρα, ἀλλὰ καὶ τὸ θῦμα ἐν ταῦτῳ, μιᾶς δημιουργίας ἀνευθύνου διὰ τὰς ἀσυνειδήτους κακουργίας της. Πληθώρα ἐνεδρῶν, ἀποτελούμεναι ἐκ φυσικῶν φαινομένων καὶ φθοροποιῶν ζώων, ἅτινα ἔφερον εἰς φῶς ἢ ἀσυνείδητος πρὸς δημιουργίαν προσπάθεια, ἀνὰ πᾶν βῆμα τὸν ἀναμένουσιν, ἵνα ἐκτελέσωσι τὴν θανατικὴν καταδίκην, ἣτις τῷ ἐπεβλήθη ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἐν αὐτῇ τῇ γενέσει του. Ἡ ἐπίγνωσις ὁμως αὕτη, ὅτι εἶναι ὁ μοναδικὸς ἐν τῷ κόσμῳ, τῆς νοήσεως ἀντιπρόσωπος συνεχίζων τὴν δημιουργίαν κατὰ μίαν κατεύθυνσιν, τῷ ἐπιφέρει συναισθήσεις ὑποχρεώσεων ἀπείρως ἀνωτέρας ἠθικῆς βάσεως ἀπὸ ἐκείνας, αἵτινες ἐδράζοντο ἐπὶ τῶν παρωθήσεων τῶν ἀμοιβῶν καὶ τοῦ κνούτου ἐνὸς κυριάρχου ἐξωκοσμίου δεσπύτου. Δὲν ἐξυπηρετοῦμεν πλέον τὰς θελήσεις ἄλλης κυριάρχου ὑποστάσεως, ἀλλ' ἢ θέλησις ἡμῶν αὐτῶν δέον νὰ τονωθῇ ὑψουμένη μέχρι τοῦ θεϊκοῦ ἀναστήματος τῆς δυνάμεως τῆς δημιουργικῆς. Πρὸς τὴν νέαν τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν, δέον νὰ προσαρμοσθῇ ἡ καθόλου ἀνατροφή ἡμῶν, διαμορφοῦσα οὕτω ὄντα ἄτρομα μήπω τυραννούμενα ἀπὸ τὸ ἀναξιοπρε-

πὲς τοῦ φόβου αἰσθημα, ὅπερ ἔφευγεν εἰς φῶς τὸ πενιχρὸν τῆς καταγωγῆς μας.

Ἐπιβεβλημένη εἶναι ἡ ἀνασυγκρότησις τοῦ κοινωνικοῦ μας ὀργανισμοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆ σκοπούση τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ὅλου· δὲν ἐξασφαλίζεται ὅμως αὕτη διὰ τῆς ἀμέτρου ἐξάρσεως μονομερῶν τινῶν παραγόντων, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς σοσιαλιστικὰς ἀντιλήψεις, ὅπου ὑπερτιμᾶται ἡ ἀξία τοῦ χειρωνακτικοῦ στοιχείου, ἀλλὰ συμβαίνει τοῦτο μόνον ἐν τῇ λογικῇ ταξιθεσίᾳ τῶν ἀξιῶν ἐν τῇ ὅλῃ συνθέσει τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, οὕτως ὥστε νὰ ὑποβοηθῆται ἡ πρόοδος εἰς ὅλας τὰς κατευθύνσεις τῆς δημιουργικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀντίληψις δὲ αὕτη πλήρως ἱκανοποιεῖται ἐν τῇ ῥήσει τοῦ θείου Πλάτωνος, ὅτι τότε μόνον θὰ εὐδαιμονήσῃ ὁ κόσμος, ὅταν οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσι.

Τ Ε Λ Ο Σ